Vol 38
Nru 197
Lulju - Settembru 2017

# L-ART Imqaddsa

RIVISTA BIBLIKA

L-ART IMQADDSA

Rivista Biblika
li toħroġ kull tliet xhur
mill-Kummissarjat tal-Art
Imqaddsa tal-Provinċja
Franġiskana Maltija

EDITUR:
P. Twanny Chircop OFM
Kummissarju
tal-Art Imqaddsa

BORD EDITORJAL:
P. Marcello Ghirlando OFM
P. Noel Muscat OFM
Mr. Louis Casha

DISTRIBUZZJONI:
Fra. Lorrie Zerafa OFM

ABBONAMENT:
€10 fis-sena
€15 jew aktar Sostenitur

Kummissarjat
tal-Art Imqaddsa
8, Triq Santa Luċija,
Valletta, VLT 1213
Malta.
Tel: 2124 2254

DISINN U STAMPAR:
Best Print Co. Ltd

Il-Materjal kollu li jidher
f'din ir-Rivista
huwa Copyright ©
tal-Kummissarjat tal-Art
Imqaddsa u l-Edizzjoni
TAU, 2017

comalt@ofm.org.mt
www.ofm.org.mt

Qoxra Quddiem:
*L-Edikola restawrata*

# Werrej

6

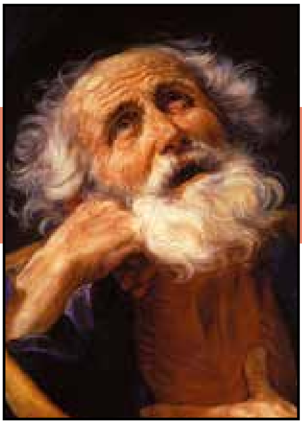

13

18

23


*6* X'nafu dwar il-qabar ta' kristu minn mindu nfetaħ

*13* L-Ittri Kattoliċi fil-Ġdid Testment

*18* L-Ommijiet ta' Israel u Omm Ġesù (3)

*23* Pawlu kien ġellied? Il-firda minn Barnaba (Atti 15, 36-40)

*29* L-għejun tar-raba' Evanġelju (2)

*38* Meta l-kustodju Bonifacio di Ragusa fetaħ il-qabar ta' kristu (1555)


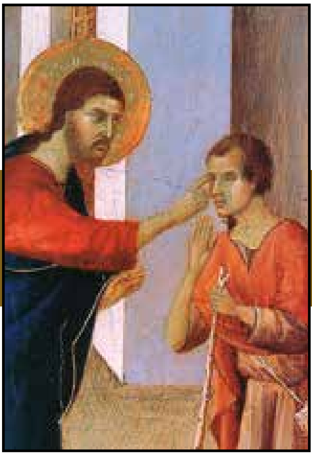

29

# Editorjal

ta' Patri Twanny Chircop ofm

## Il-Wiċċ Internazzjonali tal-Kustodja

L-istorja tal-Kustodja tal-Art Imqaddsa dejjem kienet marbuta mal-Patrijiet Franġiskani li kienu jiġu minn diversi pajjiżi tad-dinja magħrufa fid-diversi mumenti tal-medda tas-sekli tal-preżenza tagħhom. Il-Kustodja tal-Art Imqaddsa twieled bħala entità internazzjonali sa mill-bidu nett. Kien fra Elia l-ewwel ministru provinċjal tal-Provinċja ta' *Oltremare* jew tas-Sirja, u miegħu waslu l-ewwel patrijiet, ħafna minnhom mill-Italja. Imma kien Franġiskan Franċiż minn Aquitaine, fra Roger Guerin, li tħabat biex jixtri ċ-Ċenaklu bl-għajnuna tal-familja rjali ta' Napli u hemm iwaqqaf l-ewwel kunvent tal-Għolja ta' Sijon fl-1333. Meta fl-1394 il-Kustodja kellha l-ewwel martri tagħha, dawn kienu patrijiet minn diversi nazzjonijiet, fosthom Nikola Tavelić minn Sibenik fid-Dalmazja (Kroazja), u sħabu mill-Italja u minn Franza.

It-twaqqif tal-Kustodja tal-Art Imqaddsa fil-21 ta' Novembru 1342 mill-Papa Klement VI juri li bħala Kustodji tal-Postijiet Qaddisa kellhom jiġu patrijiet mill-provinċji kollha tal-Ordni. Maż-żmien il-maġġoranza tal-partrijiet naturalment kienu jiġu minn pajjiżi li fihom il-Franġiskani kienu numerużi, jew ukoll minn pajjiżi li kellhom rabtiet speċjali mal-Art Imqaddsa. Hekk, għal diversi sekli, l-maġġoranza ta' patrijiet fil-Kustodja kienu Taljani, Spanjoli, u Franċiżi, bi gruppi iżgħar ta' patrijiet Portugiżi, Ġermaniżi, Polakki, Olandiżi, Ingliżi, Kroati u Maltin

*...editorjal Il-Wiċċ Internazzjonali tal-Kustodja*

(li kienu jitqiesu mat-Taljani). Dan għaliex il-Kustodja kienet protetta minn Franza, mill-kuruna Spanjola, mir-Repubbliki marittimi Taljani ta' Pisa, Ġenova u Venezja, mir-Renju ta' Napli u ta' Sqallija, mir-Repubblika ta' Ragusa (Dubrovnik) u mill-Ordni tal-Kavallieri ta' San Ġwann ta' Malta.

Din il-qagħda kompliet tissaħħaħ fl-erba' sekli ta' dominazzjoni Torka Ottomana fuq il-Palestina (1517-1917), meta l-interessi politiċi u kummerċjali tal-Ewropa bdew jiffissaw il-mod kif jiġu trattati l-patrijiet, u meta l-preżenza tal-Knisja Griega Ortodossa kibret u ssaħħet b'dannu għall-interessi Latini fl-Art Imqaddsa. Biex jiġu protetti l-interessi Kattoliċi fl-Art Imqaddsa l-Kustodja kellha taċċetta *status quo* mhux biss fir-relazzjonijiet tagħha mal-Knejjes Ortodossi, imma saħansitra fl-istess struttura interna tagħha, sal-punt li d-diversi qawwiet politiċi Ewropej kisbu drittijiet sagrosanti li damu jkaxkru sa lejlet il-Konċilju Vatikan II, l-aktar fit-tmexxija tal-Kustodja, bid-dritt li l-Patri Kustodju jkun dejjem ta' nazzjonalità Taljana, li l-Vigarju Kustodjali jkun dejjem ta' nazzjonalità Franċiża u li l-Prokuratur Kustodjali jkun dejjem ta' nazzjonalità Spanjola.

Matul il-perjodu tal-Mandat Britanniku (1917-1947) u mat-twelid tal-Istat ta' Israel u tal-qasma tal-Palestina bejn il-Ġordanja u l-Israel (li mbagħad okkupa l-parti Ġordana fix-Xatt tal-Punent) il-qagħda strutturali tal-Kustodja ftit tbiddlet. Imma malli bdew jinħassu l-effetti tat-taqlib fil-Knisja li seħħ wara l-Konċilju Vatikan II, anke l-Kustodja bdiet tinduna li kien wasal iż-żmien li hi tkun tassew entità internazzjonali. Dan l-aktar għaliex bdew jonqsu sewwa l-vokazzjonijiet għall-ħajja Franġiskana fl-Ewropa, filwaqt li żdiedu sewwa fil-pajjiżi hekk imsejħa tat-Tielet Dinja.

L-ewwel żvilupp li sar kien dak immedjatament wara l-Konċilju, meta l-Kustodja talbet u qalgħet il-permess li tneħħi l-privileġġi nazzjonali li kien hemm fost il-patrijiet fit-tmexxija tagħha, għalkemm ġustament żammet karattru internazzjonali fir-rappreżentanza tad-diversi gruppi lingwistiċi fid-Diskretorju, jew Kunsill tal-Kustodju. Sadanittant beda fenomenu interessanti li ra diversi vokazzjonijiet ġodda mill-grupp ta' patrijiet ta' lingwa Għarbija, l-aktar dawk

li kienu ġejjin mis-Sirja, il-Libanu u l-Ġordanja, fejn il-Kustodja minn dejjem kienet preżenti. Magħhom żdiedu patrijiet Palestinjani kemm mill-Galilija, kif ukoll mil-Lhudija (Ġerusalemm u Betleħem). U fi żminijiet aktar reċenti daħlu fil-Kustodja patrijiet mill-Iraq, partikolarment minn Mosul, il-parti Kristjana li tant sofriet mill-ISIS f'dawn l-aħħar snin.

Il-waqgħa tal-purtiera tal-ħadid fi żmien il-pontifikat ta' San Ġwanni Pawlu II kienet tfisser li bdew deħlin fil-Kustodja diversi patrijiet mill-Ewropa tal-Lvant, jew bħala membri tagħha jew inkella biex ikunu ta' servizz għaliha. Hekk żdied sewwa n-numru ta' patrijiet fil-grupp lingwistiku hekk imsejjaħ "tas-Slavi" li jiġbor fih Polakki, Ċeki, Slovakki, Ungeriżi u Kroati. Dawn il-patrijiet illum jikkostitwixxu numru sabiħ fil-Kustodja, l-aktar il-Polakki u l-Kroati.

Sa minn dejjem il-Kustodja ġibdet patrijiet minn pajjiżi mbiegħda. Hekk bdew jiżdiedu dejjem aktar patrijiet ġejjin mill-Amerika Latina, partikolarment mill-Messiku, Brażil, Arġentina u Ċile. Dawn illum jikkostitwixxu wieħed mill-akbar gruppi ta' patrijiet fil-Kustodja, hekk li l-grupp ta' Lingwa Spanjola hu magħmul prattikament minnhom, għax mill-patrijiet Spanjoli u Portugiżi mietu ħafna minnhom u ma hemmx aktar vokazzjonijiet f'dawn il-pajjiżi.

Il-grupp tal-Lingwa Ingliża hu magħmul prevalentement minn patrijiet mill-Amerika ta' Fuq, fejn il-Kustodja għandha Kummissarjat kbir f'Washington D.C. Dan sa ftit ilu kien grupp kbir, li fih kien hemm ukoll patrijiet Ingliżi u Irlandiżi. Imma issa dawn tal-aħħar prattikament għebu u l-patrijiet mill-Istati Uniti u l-Kanada qegħdin jonqsu wkoll, għax ma tantx hemm vokazzjonijiet f'dawn il-pajjiżi.

Il-grupp tal-Lingwa Franċiża u dik Ġermaniża wkoll spiċċa kważi fix-xejn, minħabba nuqqas ta' vokazzjonijiet fil-pajjiżi Ewropej. Imma fl-istess ħin hemm il-barka ta' patrijiet li jitkellmu l-Franċiż jew Ingliż li ġejjin mill-Afrika, partikolarment mill-Ghana.

L-aħħar grupp interessanti ta' patrijiet hu dak Asjatiku. Fil-Kustodja waslu diversi patrijiet minn pajjiżi bħall-Korea ta' Isfel, miċ-Ċina u mill-Indja, mill-Filippini, mill-Indonesja, u saħansitra xi patrijiet mir-Russja. Dawn huma grupp li għandhom kulturi diversi ħafna, u li wieħed jammira l-isforz li jagħmlu biex jintegraw ruħhom fil-Kustodja.

Din l-istampa moderna tal-Kustodja tal-Art Imqaddsa turina kif qed titbiddel radikalment id-dehra tal-Franġiskani fl-Art Imqaddsa. Issa tassew nistgħu ngħidu li l-Kustodja tal-Art Imqaddsa hi realtà internazzjonali b'patrijiet ġejjin mill-Kanada, USA, Messiku, Panama, Kolombja, Perù, Brażil, Arġentina, Ċile, Ghana, Eġittu, Israel, Palestina, Ġordanja, Sirja, Libanu, Iraq, Ċipru, Spanja, Portugal, Franza, Ingilterra, Olanda, Ġermanja, Polonja, Ukrajna, Russja, Kroazja, Bosnia-Herzegovina, Italja, Malta, Indja, Ċina, Hong Kong, Korea ta' Isfel, Indonesja, Filippini, u anke pajjiżi oħrajn. Il-Franġiskani fl-Art Imqaddsa huma l-isbaħ xhieda ta' konvivenza paċifika bejn il-ġnus, li lkoll jgħożżu din il-ġawhra tal-missjonijiet li għandha l-Knisja Kattolika.